

Visthusboden från 1700-talet gav både inspiration och material till paret Thuressons nya hus (nästa sida) som dessutom byggdes på samma plats.

Det moderna undantaget

Huset liknar inget annat bostadshus med sina sex likadana dörrar mot väster. Man skulle kunna tro att utformningen är ett resultat frammanat på något hippt arkitektkontor men paret Thuressons toppmoderna tegelhus är direkt sprunget ur en gammal visthusbod.

Text KARIN HOLMBERG **Foto** GUNILLA WELIN

De tog fasta på visthusbodens avlånga form och fasaden med de sex dörrarna. Innerdörrarna av aluminium är treglas med gas emellan och fungerar både som dörrar och fönster med bra ljusinsläpp. Hela fasaden är murad med kalkbruk, sedan har väggarna tvättats med saltsyra vilket ger renare stenar och gulare bruk.

Köket är stort och rymligt. Till vänster syns ingången utifrån och till höger växthuset som ligger i direkt anslutning till huset vilket ger många fördelar – inte minst bidrar det med värme. Väggarna är putsade med kalkbruk. Taket är byggt av obehandlat furuvirke från Västergötland och isolerat med cellulosafiber.

Köksbordet av ekträ och Ekensbergsmarmor har de själva ritat och låtit snickaren Ulf Hedberg bygga.
– Det är livstidsgaranti på de grejer han gör, säger Larsåke.

Eldstaden och bakugnen är murad på traditionellt vis av ugnsmurarmästare Johannes Riesterer. När de eldar i den inmurade spisinsatsen får de värme till golvvärmeslingorna.

Fastigheten ligger naturskönt och ogenerat vid vägs ände, på en halvö ut mot Mälaren nordväst om Södertälje. Den slingrande grusvägen passerar anrika Ekensbergs slott, solstrimor silas genom lummiga lövträd längs vägen som passerar en rad byggnader som för tankarna till Italien. Ekensbergs slott är känt för sin särskilt välbevarade och sevärda herrgårdsmiljö och vi är på väg mot det som en gång var Ekensbergs tegelbruk, beläget alldeles i närheten av slottet. Larsåke och Lotta har bott med sina barn i det gamla huset, tegelmästarbostaden från 1700-talet, i många år.

Det var när den stora huvudbyggnaden togs över av barn och barnbarn som de fick idén att bygga ett nytt hus av det välbevarade gamla handslagna storteglet från gårdens lika gamla visthusbod.

Boden revs men de behöll huvuddragen i längans utvändiga arkitektur, med de sex dörrarna där lika många familjer hade sin matförvaring när det begav sig. Men bakom tegelfasaden döljer sig en toppmodern och energismart bostad byggd av 100 procent ekologiska kvalitetsmaterial.

Det tog drygt tre veckor att riva visthusboden, sen var det bara att börja sortera.

– Det blev 170 kvadratmeter tegel som vi sorterade i fem olika storlekar och av det har vi byggt hela fasaden plus bakugnen, den inbyggda vattenmantlade braskaminen och en öppen eldstad som man kan grilla och woka över. Det blev till och med tegel över, berättar Larsåke.

Leran som användes för att mura upp bakugn, kamin och

De har själva ritat
den fasta och special-
beställda köksinred-
ningen i rostfritt stål,
trä och Ekensbergs-
marmor.

Efter att ha sökt i halva länet hittade de en smed vid företaget Enhörnas stål & smide alldeles i närheten som kunde åta sig att svetsa stålstommen till växthuset. I år ska de prova att odla persikor och meloner där. Plattor runt huset ger möjlighet att sitta ute i olika väderstreck. Träbänkarna kommer från Gotland men bordet har Larsåke tillverkat själv av överblivet virke från ladan.

En av sovkabysserna med originalsäng från 1700-talet. Golvet i hela huset är lagt med oländsk kalksten. Även stolen är antik, tillverkad på 1700-talet i klassisk rokokostil med s-formade ben.

”Men detta är heller inget vanligt tegelhus, utan ett superisolerat hus med tegelfasad.”

eldstad hämtades från trakten. Eftersom det legat ett gammalt tegelbruk på platsen så måste det finnas lera, resonerade de.

– Vi hittade lera, som var så hård att den fick hackas loss men Johannes (Riesterer, ugnsmurarmästaren) tyckte att det var den bästa lera han någonsin arbetat med, säger Larsåke.

Uthuslängan byggdes på sin tid av sekunda tegel; en del tegelstenar är brända, andra missformade och kantslagna men kvaliteten och hållbarheten är det inget fel på och det är oregelbundenheterna som ger karaktär och gör den rustika fasaden livlig och färgstark.

Under fasaden är huset isolerat med en innermur av lecablock. Mellan den yttre och inre muren finns ett 24 centimeter brett utrymme fyllt med ett fuktavvisande och luftigt lager av perlit – ett vulkaniskt glasmaterial som efter upphettning blir vitt och poröst och ser ut ungefär som frigolit.

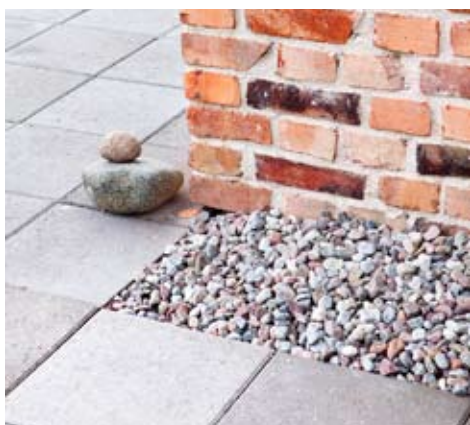

Ytterdörrarna är nya, tillverkade av snickaren Ulf Hedberg som även snickrat köksbordet. De har fått den klassiska Ekensbergsprofilen, samma som i slottets flygelbyggnad. Gångjärnen och de praktiska dörrstoppen är handsmidda.

FAKTA Thuressons hus i Överenhörna

Bredvid Thuressons gamla tegelmästarebostad låg en gammal uthuslänga, byggd i tegel, som man bestämde sig för att bygga om till en liten gästbostad eller ett undantag på 80 m² där man skulle kunna bo bekvämt på äldre dar. De rev längan och tog vara på det gamla storteglet som var utsorterat tegel från det tegelbruk som legat på platsen.

Huset är byggt av solida, fukttåliga material. – Ingenting i huset kan mögla, säger Larsåke.

Grunden

De schaktade bort matjorden, ca 50 cm, och grävde ledningsgravar för vatten, avlopp och tilluft. De hade redan egen brunn och egen avloppsanläggning på tomten. Man lade också ner en 70 m lång jordvärmeslinga på 1,5 m djup när man ändå höll på att schakta. På marken lade de först en markduk och på denna ett tunt singelskikt som vägdes av noggrant. Man lade ut 50 x 50 cm stora betongplattor och på dessa ställde man dubbla grundbalkar av lättklinkerbetong (Alfabalken). Eftersom den nya ytterväggen skulle bli en skalmur behövde man en grundbalk för skalmurens yttre tegelmur och en för den inre muren av lättklinkerblock. Man armerade och göt ihop grundbalkarna och fick på så vis en stabil

dubbel grundmur. I grunden och ledningsgravarna lade man sedan ner alla rör och ledningar i ett rör i rörsystem. Sedan fyllde man grunden med 40 cm skumglasgrus (Hasopor), så att bara rörändarna stack upp. Skumglasgruset fungerar både som isolering, dränering och bärlager, efter att den packats ihop med en vibratormaskin (Padda) med ett tryck på 100 kg. Sedan lade man på en radonduk, ett armeringsnät på distansklossar och de fyra golvvärmeslingorna och göt på en betongplatta, som hänger ihop statiskt med den inre grundbalken, och som bildar golvet i huset. På betongen har man lagt kalksten från Öland som golvbeläggning.

Väggarna

Ytterväggarna består inifrån av en 15 cm tjock lättklinkermur (Leca), 24 cm isolering (Perlit), och 15 cm tjock tegelmur, i det återanvända storteglet som fasadmateriäl. De två murarna i skalmuren sitter ihop med inmurade rostfria kramlor, 5 stycken per m². Lecamuren är slammad med kalkbruk på utsidan för att bli lufttät och putsad med kalkputs på insidan för att ge en vacker väggstruktur som samtidigt är fuktbuffrande. Perliten är en fukttålig isolering som består av en genom upphettning expanderad mineral. Ovanpå lättklinkermuren lade man en papp, för att hindra fukt att ta sig från murverket till träkonstruktionen och sedan ett hammarband i trä som sattes fast i muren med 300 mm långa och 35 mm

Byggmaterial. Lättklinker, cellulosafiber och perlit.

tjocka gängstänger av stål. De tolv takstolarna lades sedan upp ovanpå hammarbandet och förankrades fast i detta. Fönstren är energieffektiva treglasfönster i aluminiumramar med brutna köldbryggor.

Den breda takfoten skyddar huset. Solfångare på taket ger varmvatten.

Taket

Taket består uppifrån av enkupigt lertegel lagd på läkt, under dessa en takpapp med klistrade och spikade skarvar på en råspånt av trä. Under råspånten finns en 45 mm luftspalt och därefter en hårdad träfiberskiva (Masonitskiva) som håller isoleringen på plats. Varje luftspalt mellan takstolarna ventileras genom två plåtventiler - en upp- och en nertill. I varje fack har man sprutat in 40 cm cellulosaisolering med tryck (Termoträ). På insidan av takkonstruktionen har man en diffusionsbroms som hålls på plats av den träpanel som bildar innertaket. Innertakets träpanel är målad med miljövänlig emulsionsfärg (Claesson). Taket har ett rejält takutsprång, för att skugga bort sommarsolen, och vackert snirklade takfötter. Vindskivorna är i trä och hängränorna i plåt.

Värme

På sydsidan taket, som har en lutning på 27 grader, sitter vakuumsolfångaren (Handskholmen) med 24 vakuumrör i en metallställning. I huset har man murat en bakugn med två ugnar, en eldstad för öppen eld,

”Larsåke och Lotta tog ledigt ett helt år från sina jobb för att kunna vara med och följa arbetet dag för dag.”

– Vi har medvetet använt enbart oorganiska material. De är kanske lite dyrare än konventionella isoleringsmaterial men de kan å andra sidan varken brinna eller mögla och håller väldigt länge, säger Larsåke.

Isoleringen är mycket effektiv. Under de kallaste dagarna i januari förra året hade de med hjälp av jordvärme och sparsam eldning i den vattenmantlade braskaminen 28 °C varmt inomhus.

– Nu har vi haft huset igång i ett år – och när det var som kallast hade vi 12 °C inomhus enbart av jordvärmens. Vi har aldrig behövt använda elpatronen när vi inte varit där, berättar Larsåke.

Huset har också solfångare som redan i början på februari i år producerade 40-gradigt vatten.

– I somras gav solfångarna 98 °C varmt vatten som även matades in till huvudbyggnaden. Solfångarna försörjer barn och barnbarn också med varmvatten en stor del av året.

Innerväggarna är klädda med kalkbruk – ett val som inte var helt lätt att genomföra.

– Det finns inga svenska hantverkare som kan göra putsade väggar idag. De kan spackla väggar, men inte putsa dem. Vi fick tag i några litauiska killar som var otroligt noggranna och gjorde ett fantastiskt jobb. De nöjde sig inte med första bästa sand i sandtaget utan letade tills de hittade precis rätt sandkvalitet och blandade på känsla till bruket av rätt mängd sand, kalk och vatten, berättar Larsåke, och rör vid de putsade väggarna, tydligt nöjd med resultatet.

Det blir strax tydligt att hela huset byggts med en otrolig omsorg om detaljerna – ingenting har lämnats åt slumpen. Larsåke och Lotta tog ledigt ett helt år från sina jobb för att kunna vara med och följa arbetet dag för dag. De har stött på hinder på vägen men lyckats manövrera runt skären och hitta vägar där inga verkar ha funnits.

– Min devis är: Nej är inget svar! säger Larsåke som efter många om och men hittade det utgångna kakel de ville ha till köket, skjutdörrar utan skenor och en duktig smed som kunde och ville gjuta den stadiga stålkonstruktion som bildar stommen i växthuset.

– Efter en resa runt halva länet insåg vi att han fanns precis runt hörnet, nere vid affären i samhället, berättar han muntert.

Växthuset är inte bara vackert och praktiskt – de odlar både tomater, gurka, paprika, grönsallad och grönkål där – det bidrar även till uppvärmningen.

– Vi hade sommarvärme i växthuset sista veckan i februari och i början på mars var det 28 °C. Det är bara att öppna dörrarna så

sprids värmen in i huset, säger Larsåke, och konstaterar att de har sänkt sina energiräkningar rejält i det nya huset- eller undantaget som de skämtsamt brukar kalla det.

Paret hade möjlighet att vara sina egna byggherrar och Larsåkes råd till andra som bygger hus är att läsa på ordentligt och att försöka vara med i det dagliga arbetet så mycket som möjligt.

– Ingen resa är spikrak. Det är jätteviktigt att skaffa sig kunskap om hur man bygger och varför och att följa arbetet på nära håll. Nya idéer föds eftersom och det finns många dagliga beslut att fatta.

Tack vare att de kunde vara närvarande och lägga det mesta av sin tid på bygget så tog det inte ens ett år innan det var inflyttningsklart.

Larsåke uppskattar byggkostnaden till omkring två och en halv miljon kronor inklusive allt.

Nu återstår bara detaljer, gräsmattan är återställd och i det stora odlingslandet växer massor av bär, örter, grönsaker och rotfrukter.

– Jag är en passionerad amatörödlare och med de odlingar vi har är vi självförsörjande på bär och grönsaker till långt in på hösten, säger Lotta och bjuder oss på mustig svartvinbärssaft som de har kokat av de egna bären. ●

LARSÅKE OCH LOTTA THURESSON

Arbetar med: Larsåke är mötesproducent. Lotta är inspi-
cient, textilkonstnär och passionerad amatörödlare.

Bor: De köpte den gamla tegelmästarbostaden i Överen-
hörna utanför Södertälje 1978 och har nyligen byggt sig ett
modernt ekohus av teglet i fastighetens vishusbod.

Lotta kallar sig "passionerad amatörodlare" och i landet växer allt från rödbetor till hallon. Till höger syns huvudbyggnaden som de nu lämnat över till barn och barnbarn.

där man kan grilla, och en inmurad vattenmantlad braskaminsinsats (Exoflame). Solfångarna, den vattenmantlade eldstaden och en liten värmepump (från Sirius Värmeteknik) med jordslinga turas om att värma vattnet i ackumulatortanken (Dalatanken) som är på 750 liter och försedd med skiktrör. Från tanken får man sitt varmvatten och

värme till golvvärmen. En viktig, men svår sak, i ett sådant värmesystem är att justera reglersystemet så att de olika delarna samverkar på rätt sätt.

Ventilation

Ventilationsluften tas in genom en jordledning till sovrummen. På sin väg genom jorden förvärms tilluften på vintern och kyls på sommaren. Frånluften tas ut från kök och badrum genom den murade skorstenen. Skorstenen har fyra kanaler, tre för eldstäderna och en för frånluften från badrummet.

Odla

På sydsidan av huset har man byggt till ett litet växthus på en liten mur av lättklinker.

Det är en stålkonstruktion. I taket har man 32 mm kanalplast, i väggarna 16 mm kanalplast och i vissa väggpartier 3 mm glas. I taket på växthuset sitter fyra ventilationsfönster som öppnas och stängas automatiskt, hydrauliskt, med hjälp av expansion av en temperaturkänslig vätska i kolvar.

Thuresson höll själv i bygget, han fanns alltid på plats som hjälprea åt hantverkarna och en hel del av jobbet gjorde han och hans fru själva. På så vis kunde han kontrollera att allt gick rätt till. För att man skall få ett bra bygge är det också viktigt att man håller rent och torrt under byggtiden. Thuressons avslutade varje dag med att sopa och göra rent i och runt bygget.

Varis Bokalders

Värmesystemet styrs från teknikrummet.

”För att man skall få ett bra bygge är det också viktigt att man håller rent och torrt under byggtiden.”